

The world view and the problematic hero in the novel " Al-Thalj Yati Min Al-naafidhe " from the perspective of Lucien Goldman's structuralism

Article Type: Research

Ali Sharafi¹, Sadegh Ebrahimi Kavari^{2*}, Rahimeh Choulanian³

Abstract

The concept of "problematic hero" was proposed for the first time in the 20th century by the Hungarian critic Gyorgy Lukacs and applied in a practical way by the Romanian critic Lucien Goldman. According to Lucien Goldman, the contrast between literary and social structure has made literature a means of responding to social issues. The aim of the present article, which is based on the analytical descriptive method, is to express the worldview of the "problematic hero" in the novel "Al-Thalj Yati Min Al-naafidhe " by Hanna Mina. Since dealing with the story from the sociological perspective is considered one of the types of interdisciplinary criticism, it makes the research on Hanna Mina's works necessary. Fayez is the hero of the novel and according to Goldman's theory, he is considered a problematic person; Because he is a victim of the existing social conditions of his era. No matter how hard he tries to reform the society and thus restore the true values, he gets nowhere. And finally, he becomes one with the common values of his society and no protesting voice from him is released in the society and he surrenders by accepting defeat. The achievement of this article indicates that Fayyaz, with characteristics such as the revival of true values and loneliness against the commodification of society, as a "problematic hero" tries to stand against the conspiracies of his enemies.

1. PhD student Department of Arabic Language and Literature, Abadan Branch, Islamic Azad University, Abadan, Iran; orcid.org/0009-0003-9763-4607

2. Corresponding author, Assistant Professor Department of Arabic Language and Literature, Abadan Branch, Islamic Azad University, Abadan, Iran; orcid.org/0000-0001-9808-860x; Email: Ebrahimi.kavari2006@gmail.com

3. Assistant Professor Department of Arabic Language and Literature, Abadan Branch, Islamic Azad University, Abadan, Iran; orcid.org/0000-0002-8558-3596

Keyword: Lucien Goldman's, Developmental structuralism, problematic hero, Hanna Mina, novel (Al-Thalj Yati Min Al-naafidhe).

1. Introduction

The concept of "problematic hero" was first proposed in the 20th century by the Hungarian critic Georg Lukács, and it was confirmed in a practical way by the Romanian critic Lucien Goldman. According to Lucien Goldman, the contrast between literary and social structure has made literature a means of responding to social issues. The purpose of this article is to express the worldview of "problematic hero" in the novel "Al-Thalj Yati Min Al-naafidhe " by Hanna Mineh. Since dealing with the story from a sociological perspective is considered one of the types of interdisciplinary criticism, research on the works of Hanna Mineh is necessary. Fayyaz is the hero of the novel and according to Goldman's theory, he is considered a problematic person; Because he is a victim of the existing social conditions of his age, no matter how hard he tries to reform the society and thereby revive the true values, he will not get anywhere and eventually he will become one with the common values of his society and there will be no protesting voice from him. It is not published in the society and surrenders by accepting defeat.

-What issues does Hanna Mineh pursue in the novel "Al-Thalj Yati Min Al-naafidhe " through "Problematic Hero"?

- The desire of the new generation to get rid of Salafi thinking has been shown by the hero.

2. Literature Review

Hanna Mineh is one of the contemporary Arab novelists who is familiar with the western art of story writing, who has written economic, political and cultural issues as the basis of her novels and has written her novels far from the traditional and prevailing views among many of her peers. One of the new approaches that Hanna

Mineh has expressed his great desire for by influencing his peers in the West is dealing with problematic heroes of the society. He started his political and literary activities as a journalist, then entered the field of fiction writing. In the meantime, he was imprisoned many times and lived in exile and displacement for many years. One of the most important works of Hanna Mineh in the field of creating novels in terms of developing heroes with fringes is the novel "Al-Thalj Yati Min Al-naafidhe" which, due to its sociological content, has the ability to adapt to Goldman's theory, in the "problematic hero" design. This novel is the story of a character named Fayyaz, who after enduring conditions such as prison, chase, displacement in Lebanon and experiencing different professions anonymously in order to earn a living, is pushed to the margins of society.

This person is at a different level from the society and tries to make the society compatible with his desired characteristics. By immigrating to Lebanon, he tries to create a space for his critical writings and bring his friends, associates and even members of the society to a high level of awareness. But the various social and moral corruptions in the Syrian society, especially the widespread financial corruption of some officials and officials, lead him to the abyss of anger, frustration, frustration and protest against the current situation. He also became a role model for many young people in his community by enduring the hardships of migration and exile. In order to defend his beliefs and principles, he fights with selfishness and is deprived of having a comfortable life with his friends and family members. He also helps other fighters with his meager income, which is the result of his employment as a simple worker, including Khalil; But when he cannot admit to the society that there are better values to experience, he falls into philosophical despair and despair from the society.

3. Methodology

The present study, in a descriptive-analytical manner, has described a section of the history of the Syrian nation through the investigation and discovery of the dialectical and two-way relationship that exists between the author's work and the social situation of his society, and the influence of active collective forces in the era of social transformation in the society.

4. Results

The results of the research indicate that Fayyaz, the main character of the novel, works hard to correct the corruptions that appeared during his struggles in Lebanon; But it fails; Therefore, he looks for a way out of his troubled situation; Because at such a stage, he has completely surrendered to the society and wishes to get away from that situation without any effective action. Remembering his past in Syria, Fayyaz became sad over his fruitless efforts and surrendered to the society. Fayyaz writes with a fiery expression to revive the lost values of the society; But due to the lack of company members, he feels empty; So that he surrenders to the society due to the ineffectiveness of his efforts to save the homeland. Fayyaz also feels resentful because of Khalil's lack of sympathy for him due to the deletion of some parts of his article by the magazine, and because his closest friend left him like this, he feels very lonely and prefers prison to exile, leaving his fate in the hands of society.

As one of the contemporary Arab novelists, Hanna Mineh is a clear example of freedom from Salafi thinking among her peers. Because his novels are a suitable response to the political, social and economic conditions of his class society. In writing the novel "Al-Thalj Yati Min Al-naafidhe " he was influenced by the worldview and possible awareness of his social class, and on the other hand, he reminded the audience of the gap between the hopes and pains of the affluent class and the ordinary people of the society, and on the background The possible awareness of the middle class - which in this novel is the trampling of the rights of the middle class people by the people of the upper class - is added, so the subject of his work is also considered transpersonal according to Goldman's opinion.

جهان‌نگری و قهرمان مسئله‌دار در رمان «الثلج يأتي من النافذة» از منظر

ساختارگرایی لوسین گلدمن

نوع مقاله: پژوهشی

علی شرفی^۱، صادق ابراهیمی کاور^{۲*}، رحیمه چولانیان^۳

۱. دانشجوی دکتری گروه زبان و ادبیات عربی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران

۲. استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران

۳. استادیار گروه زبان و ادبیات عربی، واحد آبادان، دانشگاه آزاد اسلامی، آبادان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۵/۰۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۱/۲۹

چکیده

مفهوم «قهرمان مسئله‌دار» نخستین‌بار در سده بیستم توسط گنورگ لوکاج منتقد مجارستانی مطرح و با لوسین گلدمن منتقد رومانیایی به شیوه‌ای کاربردی قوام یافت. از نظر لوسین گلدمن، تقابل ساختار ادبی و اجتماعی، ادبیات را ابزار پاسخ‌گویی به مسائل اجتماعی ساخته‌است. هدف مقاله حاضر که بر روش توصیفی تحلیلی استوار است بیان جهان‌نگری «قهرمان مسئله‌دار» در رمان «الثلج يأتي من النافذة» اثر حنا مینه است. از آنجا که پرداختن به داستان از بُعد جامعه‌شناختی یکی از انواع نقد بینارشته‌ای تلقی می‌شود، پژوهش در آثار حنا مینه را ضروری می‌سازد. فیاض قهرمان رمان است و بر اساس نظریه گلدمن فردی مسئله‌دار به‌شمار می‌رود؛ زیرا قربانی شرایط اجتماعی موجود عصر خود است او هر چه تلاش می‌کند تا به اصلاح جامعه دست زند و از این طریق ارزش‌های راستین را احیا کند، راه به جایی نمی‌برد و در نهایت با ارزش‌های عرفی جامعه خود یکی می‌شود و هیچ صدای اعتراض آمیزی از او در فضای جامعه منتشر نمی‌شود و با قبول شکست، تسلیم می‌گردد. یافته‌های این مقاله حاکی از آن است که فیاض، با شاخصه‌هایی مانند احیای ارزش‌های راستین و تنهایی در برابر کالا شدگی جامعه، به عنوان یک «قهرمان مسئله‌دار» سعی دارد در برابر توطئه‌های دشمنان ایستادگی کند؛ اما تلاشش بی‌نتیجه می‌ماند، و با قرار گرفتن در حاشیه جامعه محکوم به شکست می‌شود.

کلید واژه: گلدمن، ساختارگرایی تکوینی، قهرمان مسئله‌دار، حنا مینه، رمان «الثلج يأتي من النافذة».

١-مقدمه

بسیاری از ناقدان و ادیبان عرب معتقدند که تلاش‌های داستان پردازان معاصر عرب با رویکردهای فراانشان از نیمه دوم قرن گذشته پدیدار گشته و تحت تأثیر دو عامل اساسی قرار گرفتند که عبارتند از: اصالت میراث‌های قدیم همچون مقامه، داستان‌های بومی، سفرنامه‌ها و نیز شاهکارهای روایی ادبیات معاصر غرب است. از این رو، این نزاع بر سر تقلید از میراث گذشتگان یا سازگاری با همتایان خود در غرب آغاز مرحله رشد و نمای رمان عربی معاصر به شمار می‌رود. و بنا به گفته برخی از ادیبان و ناقدان معاصر، تولد رمان عربی معاصر با هنرهای داستان نویسی غرب تقارن یافته است از آن جهت که تمدن غرب، تمدن غالب بر سایر تمدن‌ها است و در زمینه صدور مکتب‌های علمی و ادبی خود به دیگر سرزمین‌ها موفق بوده است (بن صالح، ۲۰۱۷: ۲۶۶) تا آنجا که برخی از ناقدان عرب گفته‌اند: «ادبیات معاصر عربی از طریق پیوند با ادبیات اروپایی تحت تأثیر آن قرار گرفته است به طوری که از نظرگاه اندیشه، بیان و اجناس و گرایش‌ها به ادبیات غرب بسیار نزدیک شده است، بلکه این تأثیرپذیری در آفرینش انواع ادبی به شیوه‌های جدید مثل داستان کوتاه، رمان و نمایشنامه در قیاس با میراث عربی قدیم تأثیر به سزایی داشته است (محجوب و الصدیقی، ۱۹۸۹: ۲۱۱).

ویژگی مهم ادبیات اواخر قرن نوزدهم و اوایل قرن بیستم نفوذ فزاینده ادبیات خارجی و شیفتگی نویسندگان عرب به آن بود. (الدسوقی، ۱۹۷۳: ۴۹۱-۴۹۰). یکی از ادیبان معاصر عرب درباره رشد و گسترش رمان در ادبیات معاصر عربی می‌گوید: «پذیرفتنی نیست که فرهنگ عربی از نظرگاه روایت‌گری و قصه‌پردازی و رمان تا پیش از آشنایی با ادبیات غرب را ساکن و راکد بدانیم؛ اما نیز عادلانه نخواهد بود اگر نقش ادبیات غرب در گسترش رمان عربی معاصر را نادیده بینگاریم (مزید، د. ت: ۲۱).

حنا مینه یکی از رمان‌نویسان معاصر عربی و آشنا به هنر داستان‌نویسی غرب است که مسائل اقتصادی و سیاسی و فرهنگی را زیربنای رمان‌های خود کرده و رمان‌های خود را به دور از نگاه‌های سنتی و غالب در میان بسیاری از همتایان خویش نگاشته است. یکی از رویکردهای جدیدی که حنا مینه با تأثیرپذیری از همتایان خود در غرب تمایل بسیار وی را بدان بروز داده است پرداختن به قهرمانان مسئله‌دار جامعه است. وی فعالیت‌های سیاسی و ادبی خود را از روزنامه‌نگاری آغاز کرد، سپس وارد عرصه داستان‌نویسی شد. در این بین، بارها زندانی شد و

سال‌ها هم در تبعید و آوارگی زندگی کرد (النايلسى، ۱۹۹۲: ۴۲۰). چراغ‌های آبی^۱، عروس موج سیاه^۲، بادبان و طوفان^۳، مردی که از خود متنفر است^۴، گرگ سیاه^۵، پایان یک مرد شجاع^۶، برف از پنجره می‌آید^۷، بقایای تصاویر^۸، باتلاق^۹ از مشهورترین رمان‌ها و آثار ادبی وی تلقی می‌شوند. از مهم‌ترین موضوعات این نویسنده نیز می‌توان به خفقان و استبداد داخلی، گسترش تفکر سرمایه‌داری، بی‌عدالتی‌های موجود در ساختار حکومت‌های خودکامه و... اشاره نمود.

یکی از مهم‌ترین آثار حنا مینه در زمینه آفرینش رمان‌هایی از حیث پرورش قهرمانان پر حاشیه رمان «الثلج يأتي من النافذة» است که با توجه به محتوای جامعه‌شناسی آن از قابلیت انطباق با نظریه گلدمن، در طرح «قهرمان مسئله‌دار» برخوردار است. این رمان سرگذشت شخصیتی به نام فیاض است، که پس از تحمل شرایطی چون زندان، تعقیب و گریز، آوارگی در کشور لبنان و تجربه کردن حرفه‌های مختلف به صورت ناشناس به منظور امرار معاش، به حاشیه جامعه رانده می‌شود. پژوهش حاضر که به واکاوی جایگاه «قهرمان مسئله‌دار» در رمان مذکور می‌پردازد در تلاش است پاسخ‌گوی سؤالات زیر باشد:

۱- حنا مینه در رمان «الثلج يأتي من النافذة» از طریق «قهرمان مسئله‌دار» چه مسائلی را دنبال می‌کند؟

۲- رغبت نسل جدید برای رهایی از تفکر سلفی در چه محورهایی از سوی قهرمان نمایان شده است؟

۱-۱- پیشینه پژوهش

موضوع «قهرمان مسئله‌دار» به‌عنوان یکی از موضوعات جامعه‌شناختی و نقدهای بینارشته‌ای، که واکاوی آنها فهم بهتری از جامعه فراوی مخاطب ترسیم می‌نماید؛ مورد غفلت پژوهشگران واقع شده و پژوهش‌های مختصری در این زمینه به انجام رسیده که در ذیل به مهم‌ترین آنها اشاره می‌شود:

مقاله «قهرمان مسئله‌دار» در رمان «الللص والکلاب» اثر نجیب محفوظ، نوشته امید ایزانلو (۱۳۹۵)، انجمن ایرانی زبان و ادبیات عربی، شماره ۴۱. مهم‌ترین یافته‌های این مقاله بیانگر آن است که سعید مهران، با قربانی شدن توسط جامعه عصر خویش و ناکامی در اصلاح جامعه، ناگزیر شکست را می‌پذیرد.

مقاله «جهان‌نگری و قهرمان مسئله‌دار در رمان «القوس والفراشة» از منظر ساختارگرایی تکوینی»، نوشته هومن ناظمیان و زهرا نیک زاد شهریور (۲۰۲۱)، مجله الجمعية الإيرانية للغة العربية و آدابها، شماره ۵۹، صص ۱۰۹-۱۲۸. سرخورده شدن قهرمان مسئله‌دار داستان مذکور به دلیل پیوستن فرزندش به القاعده و مرگ انتحاری او و رنگ باختن ارزش‌های جامعه مراکش از نتایج پژوهش مذکور است.

درباره رمان «الثلج يأتي من النافذة» چند پژوهش به انجام رسیده است که در ذیل به مهمترین آنها اشاره می‌شود.

«دراسة تحليلية لرواية الثلج يأتي من النافذة»، نوشته محمد هادی مرادی و محسن خوش قامت (۱۳۹۱ ش)، مجله إضاءات نقدية، سال ۲، شماره ۸، صص ۱۱۵-۱۳۱. از مهمترین نتایج این پژوهش می‌توان به نگرش رمزگونه نویسنده رمان به پنجره و نقش آن در رمان اشاره کرد.

«البُعد السياسي والاجتماعي في رواية الثلج يأتي من النافذة لحنا مينة»، پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد رشته‌ی زبان و ادبیات عرب، نوشته ریمه ریماش (۲۰۱۴ م)، جامعه العربی بن مهیدی أم البواقي، الجمهوریه الديمقراطيّة الشعبيّة. از مهمترین یافته‌های پژوهش مذکور این است که نویسنده رمان یاد شده، غربت را به عنوان بارزترین عامل ایجاد مشکل در جوامع انسانی معرفی کرده است.

پژوهش حاضر، از آن جهت که مقطعی از تاریخ ملت سوریه را از طریق بررسی و کشف رابطه دیالکتیک و دوسویه ای که بین اثر نویسنده و اوضاع اجتماعی جامعه او برقرار است، بیان کرده و تأثیر نیروهای جمعی فعال در عصر تحول اجتماعی را در جامعه مورد نظر آشکار کرده است، از سایر پژوهش‌های انجام شده پیش از این پژوهش متمایز می‌شود.

۲- «قهرمان مسئله‌دار» از دیدگاه گلدمن

رویکرد جامعه‌شناختی به عنوان یکی از رویکردهای جدید نقد آثار ادبی در نقطه مقابل دیدگاه‌های رایجی قرار می‌گیرد که به آگاهی فردی یا ضمیر ناخودآگاه نویسنده می‌پردازند. این رویکرد با واکاوی تعامل میان محیط اجتماعی نویسنده و آثار ادبی او، به بازنمایی

نشانه‌هایی از خاستگاه اجتماعی اثر می‌پردازد. یکی از مفاهیم نارس جوامع سرمایه‌داری «قهرمان مسئله‌دار» است که از سده گذشته توسط گئورگ لوکاچ مطرح و با لوسین گلدمن قوام یافت. از نظر این دو منتقد، روابط دوسویه ساختار ادبی و اجتماعی، از ادبیات، ابزاری مهم برای پاسخ‌گویی به مسائل اجتماعی ساخته‌است. در رمان‌های رئالیستی جوامع سرمایه‌داری برخی اشخاص به سبب التزام به موازین حقیقی، مسئله‌دار خوانده می‌شوند. قهرمان این نوع رمان‌ها از عامه مردم گزینش شده و نماینده هموعان جامعه محل زندگی خود به‌شمار می‌روند که در پی جستجوی ارزش‌های اصیل انسانی در دنیایی تباه برآمده و به انتقاد از جامعه می‌پردازند و پس از آن به حاشیه رانده می‌شوند.

اندیشه‌ی این قهرمانان کشف معماهاست و تلاش برای دیگرگونه بودن دغدغه آنهاست. آنها مبارزه اجتماعی و سیاسی را تنها راه بهبود وضعیت زندگی مردم اطراف خود می‌دانند و از آنجایی که هیچ معیار مشترکی بین ذهنیت آنها و جامعه فاسد حاکم وجود ندارد، شجاعت آنها محکوم به شکست است. (زافا، ۱۳۸۶: ۱۷۳).

گلدمن عنایت ویژه‌ای به محتوای آثار ادبی دارد و نظریه ساخت‌گرایی تکوینی او متکی بر ویژگی جمعی آفرینش ادبی است، به‌گونه‌ای که تشخیص این امر از طریق انسجام ساخت‌های آفرینش ادبی با ساخت‌های ذهنی گروه اجتماعی امکان‌پذیر می‌شود. برای به‌کارگیری روش ساخت‌گرایی لوسین گلدمن باید سه مقوله‌ی جهان بینی نویسنده، ساختار متن و ساخت اجتماعی را مد نظر قرار داد، پس از آن آثار ادبی نویسنده باید با ساختارهای بنیادین واقعیت اجتماعی و تاریخی مرتبط شوند. گلدمن معیارهایی را نیز برای روش خود بر می‌گزیند که همه آنها بر خصلت جمعی آفرینش ادبی در ارتباط با ساختارهای اجتماعی تأکید دارند (گلدمن، ۱۳۷۷: ۳۱۵).

گلدمن با مطالعه‌ی کتاب «نظریه‌ی رمان» گئورگ لوکاچ دریافت که میان ساختار کلاسیک رمان و ساختار مبادله در اقتصاد آزاد پیوندی عمیق استوار است؛ زیرا از نظر لوکاچ، رمان سرگذشت «قهرمان مسئله‌دار» آن است که در جهانی تباه به جستجوی ارزش‌های راستین بپردازد (گلدمن، ۱۹۸۷: ۶۶).

«گلدمن» در توضیح اصطلاح «قهرمان مسئله‌دار» و «برای پرهیز از هر گونه بدفهمی تصریح می‌کند که اصطلاح یاد شده را نه به معنی «فرد مسئله‌ساز» بلکه به معنی شخصیتی به کار

می‌بریم که زندگی و ارزش‌هایش او را در برابر مسائلی حل‌نشدنی قرار می‌دهد که نمی‌تواند آگاهی روشن و دقیقی از آنها به‌دست‌آورد. «قهرمان مسئله‌دار» با جامعه خود دارای گسست است و نمی‌تواند با آن وحدت برقرار کند. به‌عبارتی دیگر، «قهرمان مسئله‌دار»، بی‌آینده، معترض و پرمشکل است که در جهانی تباه، جویای ارزش‌های کیفی و اصیل انسانی است و به همین دلیل، منتقد و مخالف جامعه است و در حاشیه آن قرار می‌گیرد (ظهیری و دیگران، ۱۴۰۱: ۵۰).

قهرمان داستان، با اراده‌ای آهنین و روحی سرکش، در تقابل با قید و بندهای اجتماعی قرار می‌گیرد. تلاش او برای استقلال و رهایی از قفس آداب و رسوم، او را به حاشیه جامعه رانده و در تنهایی فرو می‌برد و زمینه تباهی او را فراهم می‌کند. قهرمان مسئله‌دار در برابر ارزش‌های حاکم می‌ایستد و می‌کوشد در جامعه تباه ارزش‌های راستین را احیا کند؛ اما شکست می‌خورد و منزوی می‌شود. تصویری که حتماً می‌نه از قهرمان رمان «الثلج یأتی من النافذة» ارائه می‌دهد تصویری واقعی از احوال انسان است که میان ارزش‌های راستین و ارزش‌های تباه گرفتار است.

گلدمن در نهایت با بهره‌گیری از بحث همخوانی ساختارهای اثر ادبی و ساختارهای ذهنی گروه اجتماعی، نظریه همخوانی انواع رمان با مراحل تکامل سرمایه را ارائه داد. نخستین مرحله، با «قهرمان مسئله‌دار» همراه است. دومین مرحله، با حذف «قهرمان مسئله‌دار» متمایز می‌شود و سومین مرحله، به دوره محو قهرمان در رمان نو معروف است. ویژگی‌هایی که گلدمن برای شخصیت مسئله‌دار نیز بر می‌شمرد، عبارتند از: گرایش به ارزش‌های کیفی در جامعه مصرفی و مبادله‌ای؛ انتقاد از جامعه و مخالفت با آن؛ قرار گرفتن در حاشیه جامعه (گلدمن، ۱۳۷۱: ۱۲۹-۱۷۹).

در این نوشتار به طرح انسان مسئله‌دار و ویژگی‌های آن در رمان یاد شده پرداخته می‌شود و مناسبات و روابط او را با جامعه مشخص می‌کند و خوانش رمان از منظر جامعه‌شناختی برای مخاطب موجب قدرت درک و بینش متن، در بستر اجتماعی-تاریخی می‌شود.

۳- معرفی اجمالی رمان

موضوع اصلی این داستان زندگی مبارزی سیاسی و انقلابی به نام فیاض است که پس از تحت تعقیب قرار گرفتن از سوریه به بیروت می‌گریزد. در این شهر با مخفی شدن در منازل

دوستان قدیمی خویش همچون خلیل و جوزف به عنوان کارگر و با هویتی جعلی مشغول به کار می‌شود. وی در مبارزه با مفسد اجتماعی و سیاسی ناکام مانده و از اینکه مبارزه فیزیکی یا مبارزه با قلم را برگزیند، دچار چالش و تردید می‌شود. او در این راه ناگزیر کارهای مختلفی را تجربه می‌کند و سرانجام در یکی از زیرزمین‌های خارج از شهر پنهان می‌شود و به مدت یک سال به تکثیر اعلامیه‌های انقلاب اهتمام می‌ورزد. وی پس از دستگیر شدن و تحولاتی که در شخصیت و زندگی وی ایجاد می‌شود، تصمیم می‌گیرد به وطن بازگردد.

۴- قهرمان مسئله‌دار در رمان «الثلج يأتي من النافذة»

این رمان با توصیف شرایط اجتماعی و سیاسی جامعه سوریه و لبنان در دهه پنجاه سده پیشین و حکومت ژنرال‌های دیکتاتور پس از خروج فرانسه از این کشورها و به سبب انطباق آن با شاخصه‌های رئالیسم در شمار رمان‌های رئالیسم انتقادی و سوسیالیستی قرار می‌گیرد. فیاض قهرمان مسئله‌دار این رمان و نماینده‌ی افراد همفکر جامعه خود نوعی پختگی مردانه را تجربه کرده و به سبب وجود میانجی‌های تباه‌کننده ناکام می‌ماند؛ ولی معیارهای جامعه خود را نیز نمی‌پذیرد. فیاض به اوضاع نابسامان جامعه خود معترض است و از شرایط اجتماعی و سیاسی حاکم بر آن انتقاد می‌کند. در ذیل به شاخصه‌های قهرمان مسئله‌دار در این رمان پرداخته و برای هر شاخصه، شواهدی همراه با تحلیل ارائه می‌شود.

۴-۱- تنهایی قهرمان در برابر کالا شدگی جامعه

با کاهش محبوبیت شعر در میان مخاطبان، رئالیسم ادبی جایگاهی برجسته‌تر یافت. رئالیست‌ها، با تمرکز بر بازنمایی واقعیت عینی و روزمره، تلاش کردند تا به جای پرداختن به جهان خیال، به مسائل و دغدغه‌های اجتماعی بپردازند؛ بنابراین پابندی به ساختار روایی رمان واقع‌گرا، موفقیت‌نویسنده رئالیست را به ارمغان می‌آورد. یکی از ویژگی‌های «قهرمان مسئله‌دار»، کوشش برای اصلاح مفسد اجتماعی است. فیاض پس از مواجهه با مفسد مختلف اجتماعی و به‌منظور اصلاح آنها از هیچ کوششی فروگذار نمی‌شود؛ اما حضور در کشوری غریب و برگزیدن سبک زندگی مخفیانه و به کارگیری هویت جعلی امکان هر نوع اقدام جدی را از وی سلب می‌کند.

پیش از آغاز جنگ جهانی اول، سرزمین‌های سوریه و لبنان تحت سلطه امپراتوری عثمانی قرار داشتند. وقوع این جنگ جهانی تأثیر عمیقی بر منطقه گذاشت و سرنوشت کشورهای هم‌چون سوریه و لبنان را به کلی دگرگون ساخت؛ زیرا در اکتبر ۱۹۱۸ م، ترک‌ها از سوریه بیرون رانده شدند و با مذاکراتی سرّی که میان انگلستان، فرانسه و روسیه انجام گرفت، مناطق تحت نفوذ دولت‌های اروپایی در امپراطوری عثمانی تعیین شد و سوریه و لبنان جزء سهم فرانسه قرار گرفتند (فتال، ۱۹۸۸: ۲۳۹-۲۴۰). رمان نویسان سوریه و از جمله حتّا می‌نه به دوره اشغال کشور توسط فرانسه، توجهی ویژه داشتند و بیشتر از هر زمانی به مسائل این دوره شویرداختند. یکی از مفاسد اجتماعی رایج لبنان در دوران معاصر، فساد اقتصادی است که زندگی مردم را تحت‌الشعاع خود درآورده بود؛ زیرا سرمایه داران قدرت اقتصادی را به تصرف خود درآورده و جامعه را با مشکلات عدیده‌ای مواجه ساخته‌بودند. یکی از صحنه‌های ترسیم‌گر این نوع فساد مربوط به دوران اشتغال فیّاض در یکی از رستوران‌های لبنان به نام الجبل است، که طی آن، رستوران دیگری برای رقابت با آن در همان حوالی افتتاح می‌شود:

«فتح رجلٌ مطعمًا قریبًا، فاصدرت السیّدةُ تعلیماتِها بإغلاقِهِ، أصبحَ رجالُها من زبائنه الدائمین، یسهُرونَ ویخلُقونَ المشاكلَ من کلِّ لَوْنٍ.... ورغمَ جهودِ صاحبِ المطعمِ لإرضائِهِم كانوا یجدونَ أسبابًا كثيرةً للشَّعبِ والعراکِ..... یأتیهم ببطحةِ العرقِ النَّظیفَةِ المختومةِ فُتُستبدلَ ببطحةٍ من نفسِ المارکةِ فیها ذبابةٌ، أو یأتیهم بِطَبَقِ الطَّعامِ فیضعونَ فیهِ شعرةً. ومهما كان دفاغُهُ فلا بُدَّ من تَحطیمِ المائدةِ.... ولما تشکَّی نصحُوهُ بالتَّفاهِمِ مع السیّدةِ... فدفعت هذه تعویضًا مناسبًا، وصارَ المطعمُ لها، وصاحبُهُ مدیرًا من قِبَلِها» (مینه، ۱۹۷۷: ۷۷).

بند یاد شده بیانگر فساد اقتصادی حاکم بر جامعه‌ی لبنان است؛ زیرا قدرت اقتصادی در دست عده‌ای محدود قرار گرفته و کسانی را که قصد رقابت با آنها دارند، از سر راه خویش بر می‌دارند. در صحنه فوق دست فیّاض از هر گونه مقابله جدی در راستای مبارزه با چنین وضعیتی کوتاه است؛ زیرا هر گونه اقدامی همه فعالیت‌های وی و دوستانش را به خطر می‌اندازد.

در جای دیگری از رمان فیّاض شاهد صحنه‌ی درگیری مشتری و خریدار می‌شود که در نتیجه گران‌فروشی و اعتراض به وجود آمده است:

«ومن سوقِ الناريةِ كان صياحُ المتشاجرين قد جمعَ الناسَ، وكان الشاري يصيحُ: هذه ليست لقي. فصاحَ به البائعُ: سد بوزك. وبدأ الضربُ.... فقالَ فياضُ وهو يبتعدُ: «العشُّ في كل مكانٍ... مطعمُ الجبلِ ليس وحده، مطعمُ الجبلِ ليس وحده» (همان: ۸۴).

بند فوق نمایانگر اوضاع وخیم اجتماعی، سیاسی و اقتصادی لبنان پس از پایان یافتن جنگ جهانی دوم و سیطره‌ی استعمارگران بر آنها است. مردم چنین جامعه‌ای جزء طبقات استثمار شده جامعه محسوب می‌شدند. در صحنه یاد شده، فروشنده افزون بر گران فروشی به خریدار بی احترامی کرده و او را مورد ضرب و شتم خود قرار می‌دهد، چنین موردی تنها مشاجره‌ای ساده و معمولی از نوع مشاجره‌های لفظی موجود در همه بازارها نیست؛ بلکه حاکی از اوضاع نا بسامانی است که مردم سوریه با آن مواجه بودند. فیاض به عنوان قهرمان مسئله دار به دلیل آنکه تحت تعقیب نیروهای حکومتی سوریه قرار دارد و با هویتی ناشناس مشغول به کار است نمی‌توانست در این صحنه‌ی درگیری دخالت کند و به یاری فرد متضرر بشتابد؛ زیرا درگیری او برابر با دستگیری توسط نیروهای امنیتی بود و کشف هویت وی را نیز به دنبال داشت.

فیاض پس از احساس سرخوردگی در منازل دوستانش خلیل و جوزف، کار و فعالیت را راه حلی مناسب برای خروج از وضعیت یاد شده می‌یابد، از این رو، مدتی را در یکی از رستوران‌ها مشغول به کار گشته و از کارهای غیر قانونی و خلاف شرع مسئولان رستوران در پشت ظاهر موجه و تمیزی که از آن مکان به مخاطب عرضه می‌کردند، با خبر می‌شود؛ زیرا متصدیان رستوران در قسمت زیرزمین، مکانی را برای ارتکاب انواع فحشا فراهم کرده بودند و درآمد اصلی خود را از چنین کارهایی به دست می‌آوردند:

«وقال له في مناسبةٍ أخرى: نحن لا نهمُّ هنا بالزبائن الذين يتناولون وجباتهم على طريقةِ

السياح العجائز... زبوننا المفضل هو الذي ينزلُ إلى التَّحتِ أو يطلُّ إلى الفوقِ.

تحت و فوق؟ إذن المطعم لا قيمة له... المطعم ليس إلا واجهةً جميلةً ومثيرةً للشهية، وهي من

النظافة بحيث لا تعطي العابرَ أيَّة شكوكٍ عن أدرانها الداخلة» (همان: ۶۵)

در این بخش از گفتگو، قهرمان رمان که به دلیل استفاده از هویت جعلی در موقعیتی بغرنج قرار دارد، قادر به ارائه واکنشی مناسب در برابر سخنان فیاض و سرآشپز نیست. او که به شدت نگران افشای هویت واقعی خود است، مجبور می‌شود سکوت اختیار کند و از بیان حقیقت خودداری کند، از این رو خود را بسیار تنها و بی‌یاور می‌بیند و در غربت دچار

تشویش بیشتری می‌شود؛ زیرا این موارد را نمونه‌ای کوچک از نمونه‌های بسیار موجود در جامعه می‌بیند.

در صحنه یاد شده اگرچه حضور فیاض در جامعه به‌عنوان یک کارگر ساده در رستوران به منزله نوعی پیروزی پس از خروج از گوشه نشینی به حساب می‌آید؛ اما در واقع از آنجا که در مواجهه با چنین وقایع دردناکی در اقدام و عمل محدودیت بسیار داشت، روحیه مبارزه جویانه وی سخت متألم می‌شد و به حاشیه جامعه رانده می‌شد. در بخش دیگری از رمان و در ادامه گفت گوی فیاض و می‌تر از وجود مشتریان قمارباز در طبقه پایین و زناکاران در طبقه بالای رستوران سخن به میان می‌آید:

«كانت المقمرة في الطابق السفلي والبنات في الطابق العلوي وكان الأغنياء من أصحاب الإقطاع و رأس المال ومالكي البترول ينزلون إلى التحت ويطلعون إلى فوق... وكثيراً ما كان أحدثهم يدخل وجيوبه ملاءى، وبعد بضعة أيام يقدمون له بعض الوجبات مجاناً، بانتظار المال الذي سيسحبه أو يطلبه تلغرافياً... فإذا لم يصل، أو إذا عربد واحتج، صدرت الأوامر إلى الرجال فألقوه خارجاً، بنفس السهولة التي يلقى بها المطعم نفاياته آخر الليل» (همان: ٦٥)

بند فوق بیانگر جامعه‌ای مبتلا به کالا شدگی است؛ زیرا ارزش افراد این جامعه تنها بر اساس دارائشان سنجیده می‌شود. متن یاد شده ترسیم‌گر مکان‌های فحشا و فساد است که افراد متمول بسیاری را به سوی خویش جذب کرده است، افرادی که هرگاه دارایی آنها برای خوشگذرانی و هوسبازی ته می‌کشید، از سوی مأموران دولتی که خود غرق زد و بندهای مافیایی بودند، مثل زباله‌های دورریختنی از رستوران بیرون رانده می‌شدند. در بخش دیگری از رمان، قلب قهرمان مسئله‌دار طی گفتگو با یکی از همکارانش در رستوران درباره سوءاستفاده از دختران به درد می‌آید:

«و قال له زميلٌ قديمٌ، وهو يشرحُ مزايَا البضاعة التي فوق.

-البنات عندنا صغيراتٌ وجميلاتٌ... والموردون يتقيدون بهذا الشرط... وحينَ تدخل البنات يعاملونها كالزهره... تُوضع في أفضلِ إناءٍ... ولكن حينَ تدبُل...؟ هنا لايقون زهورا ذابله...» (همان: ٧٦).

بند مذکور نشانگر جامعه‌ای غرق شده در فساد اخلاقی است که از دختران نوجوان به عنوان ابزاری برای کسب درآمد و قدرت استفاده می‌کند و افزون بر اشاعه فساد و انحراف اخلاقی در جامعه باعث نابودی خانواده‌ها و از هم پاشیدگی آنها می‌شود.

۴-۲- احیای ارزش‌های راستین

عدم ایستادگی در برابر توطئه‌های دشمنان و دست‌نشانده‌های آنان یکی از پربسامدترین ارزش‌های از دست رفته جامعه سوریه است که به طرز چشمگیری در رمان «الثلج يأتي من النافذة» جلوه‌نمایی می‌کند. فیاض به‌عنوان «قهرمان مسئله‌دار» این رمان با یک فرار هدفدار سعی می‌کند راهی جدید برای مبارزه باز کند فراری که در نقطه مقابل فرار اجباری قرار می‌گیرد. در فرار هدفدار که ممکن است در داخل کشور و یا خارج آن در چارچوب مبارزه مستمر صورت گیرد، شخص مبارز به دنبال کسب درآمد و یا دستیابی به امتیازات شخصی نیست که در میهنش نتوانسته به آن دست پیدا کند (النابلسی، ۱۹۹۲: ۴۵۶). فرار هدفدار فیاض برای ادامه مبارزه از طریق قلم است:

«سأبعثُ بمقالاتٍ للصحفِ بتوقيعٍ مستعارٍ... فيا إخواني هناك أنا معكم، به فکر معكم، بقلبي وروحي معكم، وإني لأمْنَحُكُمْ حَيِّي، وهو كُلٌّ ما أملكُ في الوقتِ الحاضرِ» (مبته، ۱۹۷۷: ۸۶).

بندهای فوق‌حاکمی از همدلی فیاض با برادران مسلمان خود در سوریه است به‌گونه‌ای که به مبارزه‌های خود در لبنان از طریق نویسندگی و انتشار مقالاتی با هدف کشف دسیسه‌های دشمنان و بیگانگان و ارسال آنها برای دوستانش به منظور تقویت روحیه آنان ادامه می‌دهد و در این مسیر هر نوع سختی را به جان می‌خورد. در بخش دیگری از رمان، نویسنده از زبان فیاض به ذکر پاره‌ای از مشکلات و سختی‌ها می‌پردازد؛ اما فیاض به‌عنوان یک مرکز ثقل و به‌عنوان یک پایگاه و محور اساسی به یارانش در زمینه پایداری در برابر دسیسه‌های دشمن روحیه می‌دهد:

«بلال! بلال! یا مارد الا یمان فی وجهه أقرام الجاهلیة، یا حسن الخراط، یا حارس دمشق، غورو جلا عن دمشق، وجنکیز خان ذکری کتیبه وملعونة. نحن وهم، وهم یحکمون الآن، الرجعیون یحکمون الآن، ولَسَوْفَ یَنْتَهِی حکمهم یوماً (.....)، ولأجل ذلك علينا أن نعمل، ولأجل ذلك علی أن أکتب» (همان: ۱۲۱).

بند فوق نشان دهنده بُعد دیگر ایستادگی قهرمان مسئله‌دار در برابر دسیسه‌های دشمن است به طوری که نه تنها خود قهرمان بر ایستادگی مداومت می‌بخشد، بلکه هم‌وطنان به‌ویژه یاران نزدیک و صمیمی خویش را با دادن القابی دال بر شجاعت برای پایداری در برابر دشمن تا لحظه خروج آنها از کشور تشویق می‌کند. وی به‌عنوان فردی معتقد به باورهای مارکسیستی تصمیم می‌گیرد برای درک بهتر طبقه ضعیف از جله فقرا و کارگران وارد تجربه عملی شود. به همین دلیل کارهایی همچون کارگری در رستوران، ساختمان نیمه‌کاره و کارگاه میخ‌سازی را تجربه می‌کند و در طول این مدت بارها احساس حقارت می‌کند و متحمل خانه به دوشی و آوارگی می‌شود، تا آنجا که چندین شب را بدون سرپناه سپری می‌کند و به سگ‌هایی که دارای لانه بودند حسادت می‌کند.

در جای دیگری از رمان، حنا می‌نه ترسیم‌گر مبارزه قهرمان مسئله‌دار با هواهای نفسانی خود در منزل جوزف است، آن هنگام که تصویر پنجره مقابل منزل خلیل لحظه‌ای از جلوی دیدگان فیاض دور نمی‌شد. در صحنه یاد شده قهرمان مسئله‌دار بر هوای نفس خویش غلبه می‌کند و با یادآوری هدفی که در ذهن دارد و برای تحقق آن تلاش می‌کند، به ادامه مبارزه می‌پردازد:

«إنكَبَ فياض على عمله في بيت جوزيف... هو أيضاً فكر وأغمض عينيه وتصور «النافذة المقابلة». وكان تواقاً وقادراً على الآن دفاع كأعصار... إنه يحس وربما أكثر منها، بالحاجة إلى تحطيم الجليد المصطنع لحياته الداخلية ولكنه في ما نذر نفسه له كان يفهم قيمة التضحية التي تعلق على معنى اللذة» (همان: ١٥٠)

در بند یاد شده عبارت رمز گونه «تحطيم الجليد المصطنع» دارای بار معنایی و دلالتی بسیار است؛ زیرا افزون بر اینکه بیانگر احیای یکی از ارزش‌های راستین که همان مبارزه با نفس است، بر هواهای نفسانی که پیام‌آور لذت‌های زودگذر و خوشی‌های مقطعی و زیبایی‌های ظاهری احساسات قهرمان مسئله‌دار هستند، دلالت می‌کند.

همچنین در جای دیگری از رمان، حینا مینه نویدبخش فرا رسیدن روزهایی است که ارزش‌های راستین تمام ابعاد جامعه را درنور دیده است:

«أيتها الأشجار، يا أشجار الحديقة، يا عزيزتي... لن يلبث هذا الثلج أن يذوب، أ تسمعين؟ ستشرق الشمس ويذوب الثلج وينبت العشب وترعى الخراف» (همان: ٣٦٥).

بند مذکور به طرز نمادین و با بهره‌گیری از واژه «الثلج» که دارای دلالت‌های معنایی همچون سکون و افسردگی حاکم بر جامعه است، نوید بخش از راه رسیدن آینده‌ای درخشان است که بیان نمادین تجلی یافته در عبارت «ستشرق الشمس» از آن پرده بر می‌دارد. در عبارت مذکور با هم‌ایی یکی از حروف تسویف «س» و واج «ش» افزون بر آنکه موسیقی دلنشینی را طنین‌انداز کرده‌اند، بر فرا رسیدن روزهای تابناک در آینده‌ای نزدیک دلالت می‌کند.

۴-۳- در حاشیه قرار گرفتن «قهرمان مسئله‌دار»

قهرمان مسئله‌دار از آن جهت فردی بی‌آینده، معترض و پر مشکل است که در جامعه‌ای تباه جویای ارزش‌های کیفی و اصیل انسانی است. او در برابر جامعه‌ای اظهار وجود می‌کند که فضایل اخلاقی در آن جایگاهی ندارند و کلیه ارزش‌ها با کمیّت و پول دست یافتنی است. در جامعه یاد شده جستجو برای فضیلت، افتخار و شهرت تلاشی حقیر و بی‌ارزش است به بیانی دیگر چنین جامعه‌ای جوهریت خود را از دست داده است تا آنجا که قهرمان مسئله‌دار نمی‌تواند پیوندی عمیق میان خود و جامعه موجود داشته‌باشد. این قهرمان مشغله یا معمای برای اندیشیدن دارد. تلاش برای دیگرگونه بودن دغدغه او است و تنها راه بهبود شرایط زندگی آدم‌های پیرامونش را در مبارزه می‌داند. شخصیت او توصیف خط‌مشی افرادی است که در جستجوی تمامیت، کلیت پنهان و هویتی‌اند که تصور آنها را عمیقاً در ذهن دارد. گلدمن درباره سرانجام «قهرمان مسئله‌دار» نیز می‌نویسد: قهرمانان مسئله‌دار، اگرچه به هر یک از اعضای جامعه خود، روحیه امید به زندگی را هدیه می‌دهند؛ اما سرانجام آنان چیزی جز شکست و مرگ نیست (گلدمن، ۱۳۷۱: ۱۸۹). در ذیل به نمونه‌هایی از رمان یاد شده پرداخته می‌شود که بیانگر در حاشیه جامعه قرار گرفتن فیاض هستند.

فیاض قهرمان رمان فردی برخاسته از دل جامعه است؛ اما نماینده طیف گسترده‌ای از اعضای جامعه خویش است. حنا مینه‌اوج به حاشیه کشیده شدن «قهرمان مسئله‌دار» را پس از مهاجرت به لبنان ترسیم می‌کند، این در حالی است که وی پیش از این بارها به لبنان و کشورهای دیگر سفر کرده بود؛ اما به این اندازه از غربت و آوارگی نرسیده بود:

«سَبَقَ لَهُ أَنْ زَارَ لُبْنَانَ، وَزَارَ بَل دَانَ أَبْعَدَ، لَكِنَّهُ لَمْ يُحَسِّنْ بِالْعُرْبَةِ بِهَذَا الشَّكْلِ.....» (مینه،

(۱۶:۱۹۷۷)

بند یاد شده بیانگر شدت آوارگی «قهرمان مسئله‌دار» در غربت است که در میان انبوه مشکلات یکّه و تنها است. غربت ذکر شده در بند فوق از نوع غربت‌های معمولی که به انسان مهاجر با هدف یافتن کار یا ادامه تحصیل دست می‌دهد، نیست؛ بلکه غربتی است که در آن «قهرمان مسئله‌دار» ناگزیر است روزانه مکان خویش را تغییر دهد تا توسط نیروهای دشمن شناسایی نشود. افزون بر این، می‌بایست در چنین فضایی به صورت مخفیانه و دور از چشم دیگران با هویتی جعلی و با تحمل سخت‌ترین شرایط کاری و با کمترین دستمزد در مقابل تحقیر و توهین کارفرمایان به زندگی ادامه دهد. پس از گذشت چند روز از اقامت فیاض در خانه‌ی دوستش خلیل، نوعی سرخوردگی را احساس می‌کند و از اینکه سربار دیگران شده و باید ته مانده غذای دیگران را بخورد احساس ناامیدی و شکست می‌کند:

«كَانَ يَتَأَمَّمُ بِصَمْتٍ وَعَجْزٍ وَشَعُورٍ بِالْحَيْبَةِ، يَذْكُرُ إِخْوَانَهُ الَّذِينَ فِي السِّجْنِ وَالَّذِينَ يَعْمَلُونَ فِي

الْخَفَاءِ» (همان: ۳۶).

بند فوق بیانگر آن است که تماس جهان خارجی با ایده‌های فیاض به عنوان «قهرمان مسئله‌دار» قطع شده و غیرقابل تحقق می‌گردند. ایده‌های او به ایده آل‌هایی تغییر می‌کنند که توانایی تحقق آنها را ندارد؛ زیرا وی خود را در این زمینه بی‌یار و یاور می‌بیند از آن جهت که گروهی از دوستانش به خاطر فعالیت‌های سیاسی شان در زندان به سر می‌برند و گروهی دیگر شرایطی مشابه وی را تجربه می‌کنند، لذا مجبور هستند به صورت ناشناس و با هویت‌های جعلی به مشاغل بسیار ساده و پیش پا افتاده به منظور سیر کردن شکم‌های خود و خانواده‌هایشان روزگارشان را سپری نمایند.

فیاض برای بهبود اوضاع خویش و تداوم ایستادگی و مقاومت در برابر دشمنان و دسیسه‌های آنان تصمیم می‌گیرد که خانه خلیل را به قصد یافتن کار ترک کند تا بتواند در جای دیگری به مبارزات خویش ادامه دهد:

«أَنَا لَا أَسْتَطِيعُ الْبَقَاءَ حَبِيبًا كَسِيحًا أَكْثَرَ مِمَّا فَعَلْتُ عَلَيَّ أَنْ أَعْمَلَ... الْغُرْبَةُ أَقْسَى مِنْ السِّجْنِ وَأَقْسَى مِنْهُمَا الْبَقَاءُ فِي بَيْتٍ مَكشُوفٍ كَهَذَا. لَا يَسْتَطِيعُ فِيهِ حَتَّى الدَّهَابِ إِلَى الْمَرَحِاضِ نَهَارًا وَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يَكْتُبَ...» (همان: ۳۸-۳۹).

با دقت در بند فوق می‌توان دریافت که فیاض پس از عبور از مراحل تعقیب و گریز نیروهای دشمن و تجربه زندگی چند روزه در خانه دوست خود و دور شدن از یاران و عزیزان و

رویارویی با مشکلات غربت به انسانی در مانده تبدیل شد. وی که در خانه دوستش خلیل حتی برای ساده‌ترین و بدیهی‌ترین نیازهای خویش به زحمت و مشقت بسیار افتاده بود و از تنهاترین ابزار مبارزاتی خود یعنی نوشتن به دلیل فضای پر از ترس و نگرانی حضور در غربت برای او فراهم شده بود، محروم مانده بود، به شدت احساس تنهایی و انزوا می‌کرد. فیاض در بخش دیگری از رمان که مربوط به اقامت او در خانه‌ی خلیل است دنیا را به روی خود تنگ می‌بیند و دلش به شدت از غربت و مشکلات حاصل از آن به درد می‌آید، می‌گوید:

«سأبقي بين هذه الجدران، أدور فيها كحيوانٍ في قفصٍ.. لماذا خلقت حساسًا إلى هذا الحد؟ يا نعمة البلاد إهبطي عليّ، ويا صبر خليل، يا صبر معلّم الذي فتح عليّ الحقيقة والشقاء...» (همان: ۴۰).

بند مذکور یکی از بهترین صحنه‌های ترسیم‌کننده انزوی «قهرمان مسئله‌دار» است. در این صحنه فیاض با قرار گرفتن در میان چهار دیواری احساس پوچی می‌کند. وی در این صحنه خود را به حیوانی تشبیه می‌کند که در قفس گرفتار شده است. فیاض از اینکه تا این حد نسبت به مسائلی مانند پناه آوردن به دوستان نزدیک خویش و احساس سرخوردگی حساس است آرزوی داشتن نعمت بی‌خیالی می‌کند تا مانند سایر مردم زندگی بی‌دغدغه‌ای داشته باشد.

۴-۴- تعیین سرنوشت قهرمان توسط جامعه

یکی از ویژگی‌های «قهرمان مسئله‌دار» این است که جامعه تعیین‌کننده سرنوشت اوست. متون این نوع داستان‌ها تا حدودی بیانگر ایدئولوژی حاکم بر جامعه هستند؛ زیرا بر اساس قوانین اجتماع پایه‌گذاری شده‌اند و ریشه فرجام آدمی را در شرایط محیطی و ویژگی‌های فردی می‌جویند، در واقع، اجتماع را در حکم موجود زنده می‌نگرند و پیش از تشریح انسان از منظر زیست‌شناسی، به مطالعه وی از منظر اجتماعی و تاریخی می‌پردازند (پرهام، ۱۳۶۰: ۶۴). در ذیل به مواردی از صحنه‌های تسلیم «قهرمان مسئله‌دار» در برابر سرنوشت محتوم خویش اشاره می‌شود:

«وراح فياض المدهوش والتأفم، ينطوي في ذاته على الشعور بالسُّخَط والحية امام هذا الفساد الداب في كلّ ما حوله: منظر المقامر والفتاة، وصاحب المطعم المجاور، وكلّ المشاهد المماثلة جعلته يشعّر بالقرف والعصب. إزداد اقتناعاً أنّ الفساد الذي يُعبر عن نفسه بهذه الظواهر غدا

عمیق الجذور حتی صار هو الطبیعه، وخلافه الشَّدوذ. كان يتألم إذ يرى أصحاب هذا الفساد وضحاياه على السَّواء لا یجدون غرابهً فيه، كما توضعوا على أنَّ الحال لا بدَّ أن تكون كذلك، وكل ما بقى هو تطهيرها من خلال التَّسابق لیکون لکُلِّ من هم الدورُ الأكبرُ والمنفعةُ الأكثر في هذا التَّطویر... وكان فیاضٌ وهو يتصوَّر ذلك، يتساءل: «إلى متى؟» (مینه، ١٩٧٧: ٧٧).

فیاض برای خروج از چنین فضای آلوده‌ای، افزون بر اعلام انزجار و بیزاری خود از مشاهده صحنه‌های فساد در جستجوی فضایی پاک و سالم برای استمرار مبارزات و فعالیت‌های خود در برابر دشمنان و بیگانگان است؛ اما همه طبقات جامعه را آن چنان غرق در فساد می‌یابد که امیدی به اصلاح آنان نیست. در متن یاد شده، هر آنچه در مقابل دیدگان نویسنده رخ داده سوژه او برای نوشتن شده‌است و پایبندی وی به ساختار روایی رمان که از نوع واقع‌گرا نیز است، موفقیت نویسنده را به ارمغان آورده‌است؛ زیرا در ساختار روایی، توصیف و شخصیت پردازی رئالیستی، تحلیل ساختار یک اثر واقع‌گرا را در بر می‌گیرد؛ اما نه به معنای توصیف ناتورالیستی که هیچ پویایی در آن وجود ندارد، بلکه ارائه تصویری رئالیستی که ترسیم‌گر تاریخ دوره خود بوده و از مشکلات پیش روی جامعه خود پرده بر می‌دارد (ایزانلو و عبداللهی، ١٣٩٢: ٢٦). افزون بر این، بازتاب صریح مفاهیم اجتماعی در اثر، در دیدگاه گلدمن نوعی ضعف تلقی می‌شود، به عقیده‌ی وی، نویسنده‌ی ماهر و توانا واقعیت را گونه‌ی که هست، منعکس نمی‌سازد، بلکه در بسیاری از مواقع به‌طور ناخودآگاه به انعکاس مفاهیم یاد شده می‌پردازد (گلدمن، ١٣٨١: ١٩١). در بخش دیگری از رمان اوج ناکامی فیاض مشهود و نمایان است، آنجا که می‌گوید:

«لابدَّ أن أجد مخرجاً... کانت بیروت واسعه» (مینه، ١٩٧٧: ٨٠).

بند یاد شده نشان دهنده ناکامی فیاض در اصلاح فسادهای ظاهر شده در مسیر مبارزات او در لبنان است؛ لذا به دنبال راهی برای خروج از وضعیت بغرنج خویش می‌گردد؛ زیرا در چنین مرحله‌ای در برابر جامعه کاملاً تسلیم شده و آرزو می‌کند از آن اوضاع بدون هیچ اقدام مؤثری دور شود. در متن یاد شده با نقد جامعه‌شناختی ادبیات که از شیوه‌های نوین نقد ادبی مطرح شده در قرن نوزدهم میلادی است، مواجه هستیم در این شیوه نقد، ساختار و محتوای اثر ادبی و ارتباط آن با شرایط محیط اجتماعی و سیاسی، جهان بینی و نگرش پدید آورنده اثر، و چگونگی انعکاس تصویر جامعه در جهان تخیلی و هنری او بررسی می‌شود (محمودی، ١٤٠٠:

۴۵). فیاض با یادآوری گذشته خویش در سوریه بر تلاش‌های به ثمر ننشسته خود اندوهناک گشته و تسلیم جامعه می‌شود:

«إِنِّي أَكْتُبُ لِأَجْلِ الَّذِينَ هُنَا... الَّذِينَ يَذُوبُونَ، يَذُوبُونَ، وَيَقُولُونَ لِي: أَنْتِ تَكْتَبِينَ بِحِمَاةٍ. أَجَلٌ بِحِمَاةٍ، أُرِيدُهَا كَلِمَاتٍ مِنْ نَارٍ، تَكْوَى، تَحْرُقُ، وَمَعَ ذَلِكَ فَهِيَ لَا تَكْوَى وَلَا تَحْرُقُ، وَلَا تُؤَدِّي إِلَى نَتِيجَةٍ» (مينة، ۱۹۷۷: ۹۱).

فیاض با بیانی آتشین برای احیای ارزش‌های از دست رفته جامعه قلم زنی می‌کند؛ اما به دلیل عدم همراهی افراد جامعه، احساس پوچی می‌کند؛ به طوری که به دلیل عدم نتیجه بخش بودن تلاش‌های خود برای نجات وطن تسلیم جامعه می‌شود. در جای دیگری از رمان، فیاض به دلیل عدم همدردی خلیل با وی به دلیل حذف شدن برخی از قسمت‌های مقاله‌اش توسط مجله، رنجیده‌خاطر می‌شود، و از اینکه صمیمی‌ترین دوستش او را این‌گونه بی‌یاور رها کرده، احساس تنهایی بسیار می‌کند و با ترجیح زندان بر غربت سرنوشت خویش را به دست جامعه می‌سپارد:

«هَبَطَ اللَّيْلُ فَقَالَ فَيَاضُ: سَيَانُ أَنْ يَهْبَطَ اللَّيْلُ أَوْ يَطْلُعَ الصُّبْحُ، أَنْتِ وَالْجِدْرَانُ الْأَرْبَعَةُ، وَغَدًا تَسَافِرُ، اللَّيْلَةُ هِيَ الْأَخِيرَةُ، فَلَا تَخْرُجِي مِنْ غَرَفَتِكَ، وَلَا تَمُدِّي يَدَكَ إِلَى زَادِي، وَفِي الصَّبَاحِ قُلْ لَهُ: شُكْرًا، ثُمَّ الْبِرَجِ «يَا شَام! يَا شَام!» لَسَوْفَ أَقْبِلُ تَرَابِكُ يَوْمًا، وَيَا أُمِّي الْبَعِيدَةَ، سَأَضَعُ رَأْسِي عَلَى صَدْرِكَ، وَيَا إِخْوَانِي الَّذِينَ هُنَا، سَأَكُونُ بَيْنَ كُمْ وَمَعَكُمْ، وَذَلِكَ أَجْدَى. السَّحْنُ أَفْضَلُ مِنَ الْعُرْبَةِ» (همان: ۹۷).

در بند فوق، قهرمان رمان پس از آنکه طی دوران سکونت در منزل دو ستان خود خلیل و جوزف احساس سرخوردگی می‌کند و خود را عامل افزایش تنش در خانواده‌های آنان می‌داند و به منظور آنکه اوضاعشان را بیش از این وخیم‌تر نسازد، تصمیم می‌گیرد لبنان را برای همیشه ترک کند. از این رو، شرایط دشوار زندان را از اوضاع کنونی قابل تحمل‌تر می‌داند؛ زیرا خلیل به دلیل اعتراض به حقوق و دستمزد ناچیز و اندک کارگران از کار بیکار شده بود و جوزف نیز به منظور تأمین مایحتاج زندگی خویش مجبور بود زمان زیادی را دور از همسر و فرزندش و با تحمل شرایط طاقت فرسای کار سپری کند. و این موضوع با گفته لوکاج که معتقد بود جهان کلتی از هم‌پاشیده دارد و ارزش‌های کیفی میان آن و قهرمان، جدایی افکنده و در نهایت، قهرمان سرنوشتی تباه دارد، مطابقت داشت (پرستش، ۱۳۸۳: ۲). سایر شخصیت‌ها نیز در کنار

«قهرمان مسئله‌دار» موجودیت می‌یابند و حضور آنان در گرو حضور قهرمان است. در واقع قهرمان، نقطه تلاقی نیروهای متضاد اجتماعی است که لوکاج از آن یاد کرده است. شخصیتی که تمام ابعاد متضاد متبلور یافته در قالب شخصیت‌های رمان، پیرامون محور او می‌گردند و این‌گونه است که فضای داستان را به جهانی متضاد مبدل می‌سازد (لوکاس، ۱۳۷۹: ۵۷).
 فیاض در مونولوگ یاد شده، بعد از ناامیدی در یافتن راه حلی برای تغییر زندگی‌اش، ناگزیر با تسلیم شدن در برابر شرایط جامعه سرنوشتش به‌دست جامعه رقم می‌خورد.

نتیجه‌گیری

شخصیت کلیدی این رمان فیاض است که با ویژگی‌های نظریه «قهرمان مسئله‌دار» لوسین گلدمن تطابق دارد. این فرد در مرتبه‌ای متفاوت از جامعه قرار دارد و تلاش می‌کند تا جامعه را با ویژگی‌های مورد نظر خود سازگار سازد. وی با مهاجرت به لبنان سعی می‌کند فضایی برای نوشته‌های انتقادی خویش مهیا سازد و دوستان و یاران و حتی افراد جامعه را به سطح والایی از آگاهی برساند؛ اما مفاسد گوناگون اجتماعی و اخلاقی در جامعه سوریه به‌ویژه فساد گسترده مالی برخی از مسئولان و صاحب منصبان او را به ورطه خشم، ناامیدی، سرخوردگی و اعتراض به وضع موجود سوق می‌دهد. وی همچنین با تحمل مشقت‌های مهاجرت و آورگی در غربت الگوی بسیاری از جوانان جامعه خویش شود. او در راه دفاع از عقاید و اصول خویش با هواهای نفسانی می‌جنگد و از داشتن زندگی راحت در کنار یاران و اعضای خانواده خویش محروم می‌شود. او همچنین با درآمد ناچیز خویش که ماحصل اشتغال وی به‌عنوان کارگر ساده است به سایر مبارزان از جمله خلیل کمک می‌کند؛ اما وقتی که نمی‌تواند به جامعه بقبولاند که ارزش‌های بهتری برای تجربه کردن وجود دارند، دچار یأس فلسفی و ناامیدی از جامعه می‌شود.

حنا مینه به عنوان یکی از رمان نویسان عرب معاصر نمونه بارز رهایی از تفکر سلفی در میان هم‌تایان خویش به شمار می‌رود؛ زیرا رمان‌های او آینه‌ای تمام‌قد از جامعه طبقاتی زمانه خود بود و به وضوح به نقد نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌های موجود می‌پرداخت. وی در نگارش رمان «التلج یأتی من النافذة» از یک سوء از جهان‌نگری و آگاهی ممکن طبقه اجتماعی خود تأثیر پذیرفته‌است، و از سوی دیگر، فاصله موجود میان آمل و آلام طبقه مرفه با مردم عادی جامعه را به مخاطب یادآور شده‌است و بر پیشینه آگاهی ممکن طبقه متوسط-که در این رمان

پایمال شدن حقوق افراد طبقه متوسط توسط افراد طبقه برتر است-افزوده است، لذا فاعل اثر وی نیز مطابق با نظر گلدمن فرافردي محسوب می شود.

پی نوشت ها:

۱- المصابيح الزرق

۲- عروس الموجة السوداء

۳- الشراع والعاصفة

۴- الرجل الذي يك ره نفسه

۵- الذئب الأسود

۶- نهاية رجل شجاع

۷- الثلج يأتي من النافذة

۸- بقايا صور

۹- المستقنع

۱۰- لوکاج معتقد بود نویسنده در خلق یک اثر بیان کننده آگاهی ممکن است؛ اما لوسین گلدمن با مطرح کردن همین مسأله بر این مطلب افزود که اثر ادبی بازتاب آگاهی جمعی نیست؛ بلکه سازنده آن است و این امکان را می دهد که گروه را از آنچه به آن فکر می کند و آنچه احساس کرده است، آگاه کند (عسکری، ۱۳۹۴: ۳-۴). به اعتقاد او جامعه از گروه ها و طبقاتی تشکیل شده است که هر گروه نظرات خاص خود را دارند که آنان را از سایر گروه ها متمایز می کند، به همین سبب نویسنده هر گروه، اندیشه گروه خود را در اثرش عرضه می دارد از این رو، می توان فاعل یک اثر را ساختارهای فرافردي (جمعی) دانست (خضری و عظمت پناه، ۱۳۹۹: ۱۸۵).

منابع

الف. کتابها

- پرهام، سیروس (۱۳۶۰ ش). واقع گرا و ضد واقع گرا در ادبیات. تهران: مؤسسه انتشاراتی آگاه.
- الدسوقی، عمر (۱۹۷۳ م). فی الأدب الحديث. ج ۱، ط ۸. القاهرة: دار الفكر.
- زافا، میشل (۱۳۸۶ ش). جامعه شناسی ادبیات داستانی. ترجمه: نسرين پروین. تهران: نشر سخن.

- فتال، هند و رفيق سكرى (١٩٨٨ م). تاريخ المجتمع العربى الحديث والمعاصر. چاپ اول. جروس برس.
- گلدمن، لوسين (١٣٧٧ ش). درآمدى بر جامعه شناسى ادبيات. مترجم: محمد جعفر پوينده. تهران:
نقش جهان.
- (١٣٨١ ش). پيوند آفرينش ادبى با زندگى اجتماعى. مترجم: محمد جعفر پوينده.
جامعه، فرهنگ، ادبيات: لوسين گلدمن. تهران: چشمه.
- (١٣٧١ ش). جامعه شناسى ادبيات، دفاع از جامعه شناسى رمان. مترجم: محمد جعفر
پوينده. تهران: نشر هوش و ابتكار.
- لوكاس، جورج بلانچار (١٣٧٩ ش). نويسنده، نقد و فرهنگ. مترجم: اكبر معصوم بيگى. تهران: ديگر.
- محجوب، عباس و ضياء الصديقى (١٩٨٩ م). فصول فى النقد الأدبى وتاريخه: دراسة تطبيقية. المنصورة:
دار الوفاء.
- مزيد، بهاء الدين محمد (٢٠٠٧ م). النزعة الإنسانية فى الرواية العربية وبنات جنسها. القاهرة: دار العلم
والإيمان للنشر والتوزيع.
- مينة، حتا (١٩٧٧ م). الثلج يأتى من النافذة. چاپ دوم. بيروت: دار الآداب.
- النابلسى، شاکر (١٩٩٢ م). مباحج الحرية فى الرواية العربية. چاپ اول. لبنان: المؤسسة العربية للدراسات
والنشر.

ب. مقالات

- بن صالح، عبدالحليم (٢٠١٧ م). «أصالة الرواية العربية المعاصرة عبر التراث والمعاصرة: دراسة تحليلية». مجله
الدراسات اللغوية والأدبية. العدد الثانى. السنة التاسعة، صص ٢٦٥-٢٤٤.
- ايزانلو، اميد و حسن عبداللهى (١٣٩٢ ش). «واقع گرايى در داستانهاى (مدیر مدرسه) آل احمد و
زقاق المدق) نجيب محفوظ». مجله زبان و ادبيات عربى. شماره هفتم. صص ٢٣-٤٣.
- پرستش، شهرام (١٣٨٣ ش). «نظريه رمان جورج لوكاچ»، كتاب ماه علوم اجتماعى. شماره ٧٨. صص
١-٤.
- خضرى، سيد محمد رضا و مريم عظمت پناه (١٣٩٩ ش). «واكاوى جامعه شناختى ادبى در
داستان کوتاه «الزيف» بر اساس اسلوب لوسين گلدمن». مجله زبان و ادبيات عربى. سال ١٢. شماره ١.
صص ١٩٤-١٨١.

جهان نگری و قهرمان مسئله دار در رمان «الثلج يأتي من النافذة»..... صادق ابراهیمی کاور و...

- ظهیری، مهین، محمد جواد پورعابد، ناصر زارع و رسول بلاوی (۱۴۰۱ ش). «قهرمان مسئله دار در رمان «عندما يفكر الرجل» اثر خوله القزوينی بر اساس نظریه لوسین گلدمن». *مجله زبان و ادبیات عربی*، سال ۱۴، شماره ۳، صص ۶۶-۴۶.

- غلدمن، لوسیان (۱۹۸۷ م). «مدخل إلى قضايا علم اجتماع الرواية». تعریف: محمد معتمد. *المراجعة: محمد البكري*. *دراسات عيون المقالات*، شماره ۶-۷. صص ۶۵-۸۱.

- محمودی، اعظم (۱۴۰۰ ش). «پست مدرنیسم ایدئولوژیک از منظر نقد جامعه‌شناختی (بررسی موردی: قصیده فضیحة الثعلب اثر ابراهیم نصرالله)». *مجله زبان و ادبیات عربی*. دوره سیزدهم. شماره ۲، پیاپی (۲۵)، صص ۴۵-۶۲.

ج. پایان نامه‌ها

- عسکری، آزاده (۱۳۹۴ ش). «نقد جامعه‌شناختی رمان «السكریه» اثر «نجیب محفوظ» از دیدگاه لوسین گلدمن». *گروه زبان و ادبیات عربی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره) قزوین: پایان نامه کارشناسی ارشد. استاد راهنما: مصطفی پارسایی پور.*

References

Books

- Parham, Sirius (1981). **Realist and Anti-Realist in Literature**. Tehran: Agah Publishing Institute. {In Persian}
- Al-Dasuqi, Omar (1973 AD). in **Al-Adab al-Hadith**. vol. 1. p. 8, Cairo: Dar al-Fikr. {In Arabic}
- Zafa, Michel (2007). **Sociology of Fiction**. translated by: Nasrin Parvini. Tehran: Sokhan Publishing. {In Persian}
- Fetal, Hend and Rafiq Sukari (1988). **History of the Arabic Society of Hadith and Modernity**. First edition. Geros Bers. {In Arabic}
- Goldman, Lucien (1998). **An Introduction to the Sociology of Literature**. Translator: Mohammad Jafar Poyandeh. Tehran: naghsh e jahan. {In Persian}
- Goldman, Lucien (2002). **The Relationship between Literary Creation and Social Life**. Translator: Mohammad Jafar Poyandeh. Society, Culture, Literature: Lucien Goldman. Tehran: cheshmeh. {In Persian}

- Goldman, Lucien. (1991). **Sociology of Literature, Defense of the Sociology of the Novel**. Translator: Mohammad Jafar Poyandeh. Tehran: hoosh and ebtekar Publication. {In Persian}
- Lucas, George Blanchard (2000). **Author, Criticism and Culture**. Translator: Akbar Masoom Beigi. Tehran: digar. {In Persian}
- Mahjoub, Abbas and Zia al-Sadiqi (1989 AD). **Chapters in literary criticism and history: a comparative study**. Al-Mansoura: Dar Al-Wafa. {In Arabic}
- Mazid, Bahauddin Muhammad (2007). **Al-Nazi'a al-Insaniyah in the Arabic Al-Rawaya and the Banat of Genres**. Cairo: Dar Al-Alam and alaiman for Publishing and Distribution. {In Arabic}
- Mina, Hanna (1977). **Al-Thalj Yati Min Al-naafidhe**. Second edition. Beirut: Dar al-Adab. {In Arabic}
- Al-Nabulsi, Shaker (1992). **Mubahej al-Huriyah fi Al-Rawaiya al-Arabiya**. 1st edition. Lebanon: Al-Arabiya Foundation for Studies and Publishing. {In Arabic}

Articles

- Ben Saleh, Abdul Halim (2017 AD). "The Authenticity of Contemporary Arabic Narratives Through Tradition and Contemporary: An Analytical Study". **Journal of Linguistic and Literary Studies**. Issue 2. Year 9. pp 265-244. {In Arabic}
- Izanloo, Omid and Hassan Abdollahi (2013). "Realism in the stories of (school principal) Al-Ahmad and (Zakaq al-Muddaq) Najib Mahfouz". **Journal of Arabic Language and Literature**. No 7. Pp 23-43. {In Persian}
- parastesh, Shahram (2004). "George Lukacs's novel theory". **Book of the Month of Social Sciences**. No 78. pp 1-4. {In Persian}
- Khazari, Seyyed Mohammad Reza and Maryam Azmat Panah (2019). "literary sociological analysis of the short story "Al-Zif" based on the style of Lucien Goldman". **Arabic Language and Literature Magazine**. year 12. number 1. pp 181-194. {In Persian}
- Zohairy, Mahin, Mohammad Javad Pour abed, Naser Zare and Rasoul Balavi (1401). "the problematic hero in the novel "When the Man Thinks" by Kholā Al-Qazwini based on Lucien Goldman's theory". **Arabic Language and Literature Magazine**. year 14. number 3. Pp. 46-66 {In Persian}.

جهان نگری و قهرمان مسئله دار در رمان «الثلج يأتي من النافذة»..... صادق ابراهيمى كاور ° و...
.....

-Goldman, Lucien (1987), "Introduction to the Cases of the Science of the Narrative Society". Definition: Mohammad Mutasim. Reference: Mohammad Al-Bakri. **Studies in the Eyes of Articles**. No. 6-7, pp. 65-81. {In Arabic }

-Mahmoudi, Azam (1400). "Ideological Postmodernism from the Perspective of Sociological Criticism (Case Study: The Ode of Fadihat al-Thalab by Ibrahim Nasrallah) ". **Journal of Arabic Language and Literature**.13th period. No 2. series (25). pp. 45-62. {In Persian }

Theses

- Askari, Azadeh (2014). "Sociological criticism of the novel "Al-Sakriya" by "Najib Mahfouz" from Lucien Goldman's point of view". **Department of Arabic Language and Literature, Faculty of Humanities, Imam Khomeini International University (RA) Qazvin**: Master's Thesis. Supervisor: Mostafa Parsaeipour. {In Persian }

النظرة العالمية والبطل الإشكالي في رواية «الثلج يأتي من النافذة» من منظور بنويوة لوسيان غولدمان

نوع المقالة: أصلية

على شرفي^١، صادق ابراهيمي كاوري^٢، رحيمه چولانيان^٣

١. طالب دكتوراه قسم اللغة العربية وآدابها، فرع آبادان، جامعة آزاد الإسلامية، آبادان، إيران

٢. استاذ مساعد قسم اللغة العربية وآدابها، فرع آبادان، جامعة آزاد الإسلامية، آبادان، إيران

٣. استاذ مساعد قسم اللغة العربية وآدابها، فرع آبادان، جامعة آزاد الإسلامية، آبادان، إيران

تاريخ دريافت: ١٤٠٢/٠٥/٠٣ تاريخ پذيرش: ١٤٠٢/١١/٢٩

الملخص

تم اقتراح مفهوم "البطل الإشكالي" لأول مره في القرن العشرين من قبل الناقد المجرى جو رج لوكاش وتم تطبيقه بطريقة عملية من قبل الناقد الروماني لوسى ان غولدمان. وفقاً للوسيان غول دمان، فإن التقابل بين البنية الأدبية والاجتماعية جعل من الأدب وسيلة للاستجابة للقضايا الاجتماعية. وهدف هذا المقال الذى يعتمد على المنهج الوصفى التحليلي، هو التعبير عن النظرة العالمية ل "البطل الإشكالي" فى رواية "الثلج يأتي من النافذة" لحنا مينه. ولما كان التعامل مع القصة من المنظور السوسولوجي يعتبر أحد أنواع نقد المجتمع، فإنه يجعل دراسة اعمال حنا مينه ضروريا. فياض هو بطل الرواية ويعتبر حسب نظرية جولدمان شخص إشكالي؛ لأنه ضحية الظروف الاجتماعية القائمة فى عصره. ومهما حاول إصلاح المجتمع وبالتالي استعادة القيم الحقيقية، فإنه لا يصل إلى أى مكان. و أخيراً، يتوحد مع القيم المشتركة لمجتمعه، ولا ينطلق منه صوت محتج فى أجواء المجتمع، ويستسلم بقبول الهزيمة. وتشير نتائج هذه الورقة البحثية إلى أن فياض، به ما يتمتع به من سمات مثل إحياء القيم الحقيقية والوحدة ضد تسليع المجتمع، باعتباره "بطلا إشكاليا" يحاول الوقوف فى وجه مؤامرات أعدائه؛ لكن جهوده تظل غير مثمرة، وهو محكوم عليه بالفشل لكونه على هامش المجتمع.

الكلمات الدلييلة: غولدمان، البنية التكوينية، البطل الإشكالي، حنا مينه، رواية (الثلج يأتي من النافذة).